

Zygmunt Perz

"Ethik und Naturwissenschaft : eine
Besinnung auf den Zusammenhang
zwischen Natur und Sittlichkeit",
Andreas G. M. van Melsen, Köln 1967
: [recenzja]

Collectanea Theologica 41/2, 209-210

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zupełnie zrozumiałe, że w opracowaniu nie mogło zabraknąć omówienia zagadnienia wojny nie tylko z pozycji tradycyjnej moralności, lecz przede wszystkim z uwagi na możliwość wojny masowej zagłady.

Zagadnienia obowiązków wzajemnej pomocy między narodami z uwzględnieniem właściwej hierarchii wartości, poszanowania inicjatywy i właściwości działania poszczególnych narodów i państw, chęci służenia, a nie wywierania wpływu i uzależniania słabszych partnerów oraz unikania paternalizmu wobec nich, ujawniają pozytywną stronę współczesnej moralności międzynarodowej.

Zadanie Kościoła widzi autor w kształtowaniu przez nauczanie właściwej postawy etycznej oraz w aktywnym udziale zwłaszcza świeckich w rozwiązywaniu ważnych problemów współżycia międzynarodowego.

Swoje wywody na temat problematyki moralnej życia międzynarodowego opiera autor na nauczaniu zawartym w encyklikach społecznych i przemówieniach ostatnich papieży oraz w konstytucji duszpasterskiej *Gaudium et spes*. Publikacja godna zalecenia.

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Andreas G. M. van MELSEN, *Ethik und Naturwissenschaft. Eine Besinnung auf den Zusammenhang zwischen Natur und Sittlichkeit*, Köln 1967, Verlag J. P. Bachem, s. 230.

Jak wskazuje tytuł publikacji, przedmiotem książki jest wzajemny stosunek moralności i nauk przyrodniczych. Zagadnienie bardzo na czasie z uwagi na olbrzymie osiągnięcia wiedzy ludzkiej w dziedzinie przyrodznawstwa, które umożliwiają obecnie człowiekowi kształtowanie otaczającego świata w nieporównanie większym stopniu niż to było można przewidzieć w niedalekiej przeszłości.

Autora przedstawianej książki interesują implikacje etyczne, które posiadają swoje źródło we współczesnym opanowaniu przyrody przez człowieka oraz w stale narastającym postępie technicznym. W szczególnym stopniu interesuje go zagadnienie wpływu, jaki rozwój nauk przyrodniczych i zwiększająca się moc człowieka władania przyrodą wywiera na pojęcie tego, co moralne.

Pierwsze dwa rozdziały poświęca autor zagadnieniom historycznym. Najpierw zajmuje się rozwojem pojęcia przyrodznawstwa na przestrzeni historii kultury świata zachodniego oraz stosunkiem nauk o przyrodzie do filozofii. Następnie analizuje w zarysie historycznym pojęcie natury i prawa naturalnego. W trzecim z kolei rozdziale ukazuje na przykładzie poglądów Kanta, etyki wartości i pragmatyzmu, różne podejścia do zagadnienia tego co moralne, zaznaczając w hierarchii wartości pierwszoplanowość dziedziny moralności oraz konieczność dialogu między przedstawicielami poszczególnych kierunków myśli etycznej.

Z kolei przedmiotem rozważań autora są: podstawowe zasady etyczne uzależnione istotnie od poglądu na człowieka; zagadnienie postępu etycznego ze względu na lepsze poznanie dynamiki rozwoju świata materialnego; odpowiedzialność moralna przedstawicieli nauki i techniki; konieczność uświadomienia przez nich etycznych implikacji współczesnej nauki i techniki; zmienność pojęcia moralności; wreszcie, zagadnienie wolności i jej ograniczeń oraz ścisły związek moralności ze światem wartości transcendentnych, a więc z pierwiastkiem religijnym, mimo trudności, które mogą się w tym zakresie nasuwać w związku z rozwojem wiedzy o świecie.

Modyfikacje pojęcia tego co naturalne posiadają zdaniem autora swoje źródło w tym, że natura ludzka się realizuje i ma się rozwijać. Za podstawową zaś normę etyczną uważa on to, czy coś służy człowiekowi i sprawie jego rozwoju i czy pozwala mu bardziej być sobą. Ta norma wyznacza granice ingerencji w dziedzinę zdrowia i istnienia ludzkiego. Jej zaś słuszne zastosowanie

zależą w znacznym stopniu od tego, co mówią w danym czasie na ten temat nauki przyrodnicze.

Rozważania ilustruje autor przykładami, między innymi aktualną sprawą regulacji poczęć. Chęć współczesnego spojrzenia na problematykę etyczną w świetle rozwoju nauki i techniki niewątpliwie wpływa na kontrowersyjność przedstawionych poglądów. Należy jednak podkreślić, że zamierzeniem autora nie było pouczenie czytelnika i dostarczenie mu konkretnych norm postępowania, lecz wyczulenie go na zagadnienia, które wymagają przemyślenia i nowego opracowania przez moralistów naszych czasów.

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Johannes BÖKMANN, *Aufgaben und Methoden der Moralphysologie. Im geschichtlichen Ursprung aus der „Unterscheidung der Geister“*, Köln 1964, Verlag J. P. Bachem, s. 264.

Dziedzina moralności leży na przecięciu tego co obiektywne i tego co subiektywne. Dlatego też powszechnie uznaje się postulat uwzględniania w moralności czynników indywidualnych, które w znacznej mierze zależą od stanu psychiki człowieka. Znaczenie czynników jednostkowych i uwarunkowań psychicznych dochodzi w szczególnym stopniu do głosu w związku ze sprawami kierownictwa duchownego i podejmowania decyzji życiowych z uwzględnieniem całokształtu sytuacji wewnętrznej jednostki, co w teologii ascetycznej określa się mianem „rozpoznawania duchów”. Tym zagadnieniem zajął się właśnie J. B ö k m a n n w swoim wnikliwym studium na temat zadań i metod współczesnej psychologii moralności.

W świetle współczesnych osiągnięć nauk antropologicznych, a szczególnie psychologii głębi dostrzega autor doniosłą wartość klasycznych wskazań kierownictwa duchowego oraz zasad rozeznawania duchów. Chodzi mu o ukazanie korzyści, jakie w tym zakresie może przynieść harmonijne, ale zarazem krytyczne scalenie dorobku mistrzów życia wewnętrznego z nowoczesnymi osiągnięciami nauk psychologicznych. W szczególnym stopniu interesują go w tym zakresie reguły św. Ignacego L o j o l i zawarte w książeczce *Cwiczeń Duchownych*.

Publikacja składa się z trzech części. W pierwszej, historycznej, B ö k m a n n zajmuje się naszkicowaniem przejścia, jakie dokonało się od praktycznej psychologii moralności, zawartej w zasadach i praktyce kierownictwa duchowego wraz z nauką o rozeznawaniu duchów do jej naukowej postaci w czasach nam współczesnych. Drugą część poświęca on ukazaniu zadań, jakie stają przed nami dzięki możliwościom, które zaistniały w związku z osiągnięciami w dziedzinie poznania głębin psychiki ludzkiej. Dzięki tym zdobyczom wiedzy istnieje realna możliwość przezwyciężenia ciasnego moralizmu oraz bardziej precyzyjnego odróżniania tego, co naturalne, od elementów nadprzyrodzonych w przeżyciach człowieka; łatwiejszego rozpoznania schorzenia psychicznego, uwarunkowań psychicznych i oceny wpływu środowiska. Trzecia część publikacji obejmuje rozważania metodyczne z uwzględnieniem klasycznych reguł ascetyki, współczesnych osiągnięć psychoterapii, psychologii głębi oraz innych współczesnych kierunków psychologii.

W zakończeniu autor ukazuje znaczenie badań psychologicznomoralnych dla ascetyki, mistyki, teologii moralnej, pedagogiki, duszpasterstwa i nauk społecznych. Zrównoważony ton wywodów świadczy o naukowych znamionach tego rzetelnego i gruntownego, chociaż niełatwego studium.

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa